

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Філологічний факультет
Катедра загального мовознавства

МАТЕРІАЛИ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

в Українському мовно-інформаційному фонді НАН України

студентки I курсу магістратури
філологічного факультету
групи ФЛІм-21
Луньо Марти Андріївни

Перевірила:
професорка катедри
загального мовознавства
Мацюк Галина Петрівна

Зміст

Звіт про проходження практики.....	3
Щоденник виробничої практики.....	5
Блок «Розробниця».....	8
Робота з корпусом.....	10
Опис словника	13
Словникові статті.....	15
Список використаних джерел	31

Звіт про проходження практики

Місце проходження практики: Український мовно-інформаційний фонд НАН України

Керівниця практики – професорка катедри загального мовознавства Мацюк Галина Петрівна

Тривалість практики – 02.06.2025 – 15.06.2025 р. За період проходження виробничої практики виконала програму практики в повному обсязі.

Мета практики – засвоєння практичних навичок роботи з корпусними технологіями, створення та наповнення словникової капсули, а також вдосконалення вмінь аналізу мовного матеріалу.

Виконані завдання:

1. На початковому етапі практики були зібрані 20 статей з тематикою, що відповідає напрямку дослідження. Для цього використовувалися відкриті онлайн-ресурси, наукові видання та тематичні журнали.
2. Зібраний текстовий матеріал було нормалізовано, тобто проведено очищення від зайвих елементів (форматування, дублікатів, нерелевантного контенту). Нормалізація також включала перевірку орфографії та граматики текстів.
3. Зібраний і нормалізований матеріал було завантажено до платформи Sketch Engine. У результаті було створено текстовий корпус, який став базою для подальшого лексикографічного аналізу.
4. Було вивчено відео-інструкції та текстові матеріали щодо використання капсули КІТ Поліедр. Це дозволило зрозуміти функціонал інструменту та способи його ефективного застосування.
5. У капсулу було додано коротку біографічну інформацію, включаючи академічні досягнення та професійні інтереси.
6. Занесення інформації про словник. Опис словника включав: тематику словника, мету його створення, основні принципи формування словникових статей.
7. На основі корпусу було обрано 5 термінів, кожен з яких отримав повноцінну словникову статтю, включаючи: дефініцію, приклади вживання, ілюстрації, авторський семантичний коментар.

8. Занесення інформації про роботу з корпусом

Додано звіт про виконану роботу в корпусі, зокрема про його створення, пошук ключових слів і частотного аналізу.

Результати практики:

- Створено тематичний корпус, що складається з 20 нормалізованих статей.
- Освоєно використання інструменту Sketch Engine та капсули КІТ Поліедр.
- Розроблено 5 словникових статей.
- Отримано практичні навички аналізу корпусних даних і створення словників.

Висновок: виробнича практика дозволила закріпити теоретичні знання та отримати цінний досвід у створенні корпусів і лексикографічних продуктів. Завдання виконано повністю, а результати практики можуть бути використані для подальших досліджень.

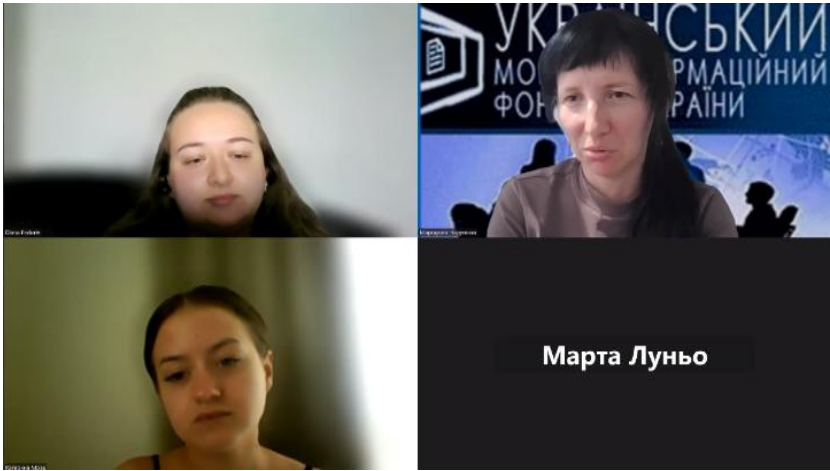
15.06.2025

Щоденник виробничої практики

Місце проходження практики: Український мовно-інформаційний фонд НАН України

Керівниця практики – професорка катедри загального мовознавства Мацюк Галина Петрівна

Тривалість практики – 02.06.2025 – 15.06.2025 р.

Дата	Завдання під час виробничої практики
30.05.2025	Ознайомлення з інструкцією з безпеки під час проходження виробничої практики.
02.06.2025	Проведення першої зустрічі з провідною науковою співробітницею Українського мовно-інформаційного фонду НАН України Надутенко М. з метою обговорення ідей та пропозицій для виконання завдань практики.
03.06.2025	Отримано та опрацьовано матеріали від Надутенко М. В., проведено обговорення з одногрупницями щодо подальшої роботи та створено спільний чат у Viber для комунікації.
04.06.2025	Проведено другу зустріч із Надутенко М. В. для уточнення питань щодо виконання завдань. Продемонстровано Віртуальну лабораторію «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності». Ознайомлено з функціоналом словника та вимогами до його наповнення.
05.06.2025	Зібрано 20 наукових статей, пов'язаних із магістерським дослідженням, для формування корпусу.

Дата	Завдання під час виробничої практики
06.06.2025	Здійснено нормалізацію текстів кожної наукової статті.
07.06.2025	Отримано інструкції з користування системою КІТ Поліедр, ознайомлення із платформою.
08.06.2025	У середовищі Sketch Engine створено корпус із 20 наукових статей (понад 60 000 слів). За його допомогою відібрано найбільш вживані лінгвістичні терміни для словникових статей.
09.06.2025	Підготувала чернетки текстів для блоку про розробника та інформації про словник, які планується внести в систему КІТ Поліедр.
10.06.2025	Розпочато написання словникових статей на основі відібраних термінів у чернетках, підібрано приклади з корпусу для ілюстрації значень. Створено словникові статті для термінів «ЕКСПЕРТИЗА», «ГІБРИДНА ВІЙНА».
11.06.2025	Створено словникові статті для термінів «ПРОПАГАНДА», «ДЕЗІНФОРМАЦІЯ»
12.06.2025	Створено словникову статтю до терміна «МАНІПУЛЯЦІЯ»
13.06.2025	<p>Проведено третю зустріч із науковими співробітниками УМІФ — Надутенко М. В. та Надутенко М. В. — з метою обговорення та уточнення питань, що з'явилися в процесі роботи.</p>
14.06.2025	Підготувала чернетку блоку про роботу з корпусом у середовищі Sketch Engine та список використаних джерел. Підготовлено звіт і щоденник про виконану роботу, узагальнено отримані результати

Дата	Завдання під час виробничої практики
	та досвід.
15.06.2025	Усі тексти з чернеток внесено до капсули КІТ Поліедр. Проведено тестування функціоналу капсули, перевірено роботу медіа-матеріалів та внесено необхідні правки.
01.09.2025	Захист практики.

Блок «Розробниця»

КІТ ПОЛІЕДР

Я - **Луньо Марта Андріївна**, навчаюся в магістратурі Львівського національного університету імені **Івана Франка** на *філологічному факультеті* за спеціалізацією **прикладна лінгвістика**. У 2024 році я успішно завершила навчання на бакалавраті за тією ж спеціалізацією.

У вільний від навчання час я працюю в *компанії, що займається декором весільних церемоній*. Це дає мені можливість:

- **поєднувати творчість із навчанням,**
- **розвивати різноманітні навички,**
- **набиратися цінного досвіду у творчій сфері.**

Мені подобається, що моє *хобі* стало моєю **роботою**, адже я отримую задоволення від процесу і результатів.

Окрім навчання та роботи, у моєму житті важливе місце займає *мій собака* — **Кекс**. Він став *невід'ємною частиною* мого щоденного життя і дарує мені багато радості.

Мої пріоритети у житті — це гармонійне поєднання навчання, роботи та особистого розвитку, а також **постійне вдосконалення**.

Участь у конференціях:

1. Конференція магістрів ОП «Прикладна лінгвістика» на тему: «Україна та ЄС: мовне законодавство про статус і функції мов»

20 листопада 2024 року я виступила на конференції з доповіддю на тему:

«Європейська хартія регіональних і міноритарних мов: труднощі комунікації України з Радою Європи».

Ця подія стала чудовою нагодою для обговорення питань, пов'язаних із мовним законодавством в Україні та його адаптацією до вимог Європейського Союзу.

2. Наукова стаття: «Європейська хартія регіональних мов або мов меншин в Україні: особливості аналізу в працях зарубіжних соціолінгвістів»

11 квітня 2025 року моя стаття була опублікована у збірнику наукових праць *Vivat Academia* (Вип. 8). У ній я розглянула особливості аналізу Європейської хартії регіональних мов у контексті сучасних праць зарубіжних соціолінгвістів.

Текст статті охоплює 19–23 сторінки, а сама публікація є важливим внеском у дослідження мовної політики України в умовах інтеграції до європейського простору.

Участь у конференціях і наукових заходах

дозволяє:

- **удосконалювати навички публічних виступів,**
- **обмінюватися досвідом із колегами,**
- **поглиблювати знання у сфері прикладної лінгвістики.**

Я проходжу курси на платформі Prometheus, що дають змогу поглибити знання з різноманітних напрямків. Ці онлайн-курси відзначаються структурованістю, практичною спрямованістю та підтримкою менторів, що допомагає мені систематизувати матеріал і застосовувати отримані знання у власних дослідженнях.

Робота з корпусом

Я створила власний корпус текстів у системі *Sketch Engine*, який наразі налічує **близько 60 000 слів**. Для цього я зібрала та ретельно нормалізувала статті, що стали основою для подальшого аналізу.

Нормалізація текстів передбачала:

- *приведення їх до уніфікованого вигляду,*
- *виправлення орфографічних і граматичних помилок,*
- *стандартизацію форматування,*
- *усунення зайвих символів і маркерів,* що могли б вплинути на якість лінгвістичного дослідження.

Корпус сформовано спеціально для мого магістерського дослідження на тему:

«Лінгвістична експертиза соціальних мереж: ідентифікація анонімних маніпулятивних впливів у час гібридних викликів національній безпеці України».

Актуальність теми зумовлена сучасними *інформаційними загрозами*, що виникають у соціальних мережах, особливо в умовах **гібридної агресії проти України**.

Лінгвістична експертиза набуває **особливого значення**, оскільки дозволяє: *виявляти та аналізувати анонімні маніпулятивні впливи, спрямовані на дестабілізацію суспільства, створення хаосу, паніки та масових заворушень.*

Під час підготовки словникової статті я активно використовую корпусні дослідження, щоб зібрати достовірні приклади вживання ключових термінів у наукових статтях. Для цього я формулюю *CQL-запити (Corpus Query Language)*, які дозволяють знайти у корпусі всі релевантні контексти.

Щоб дослідити слово експертиза, я використовую запит:

[word="експертиза"]

Цей запит знаходить усі випадки вживання слова "експертиза" у текстах, незалежно від його граматичної форми. Аналізуючи результати, я можу побачити, як саме це поняття функціонує у професійному чи публічному дискурсі.

Для терміна гібридна війна застосовую такий запит:

[word="гібридна"] [word="війна"]

Він дозволяє знайти всі контексти, де слова "гібридна" і "війна" стоять поруч, що важливо для фіксації саме сталого словосполучення, а не окремих слів.

Досліджуючи термін пропаганда, я використовую простий запит:

[word="пропаганда"]

Це дає змогу зібрати приклади різних відтінків значення цього слова, а також побачити, в яких сферах воно найчастіше вживається.

Для слова дезінформація мій запит виглядає так:

[word="дезінформація"]

Завдяки цьому я отримую різноманітні контексти, де це слово використовується для позначення свідомо викривленої або неправдивої інформації.

Для терміна маніпуляція я використовую подібний запит:

[word="маніпуляція"]

Це дозволяє простежити, як слово "маніпуляція" функціонує у текстах — чи йдеться про психологічний вплив, інформаційні технології чи інші сфери.

Завдяки таким SQL-запитам я отримую багатий матеріал для аналізу, що

допомагає мені створити точну, сучасну й аргументовану словникову статтю для кожного з цих термінів.

Усі ці CQL-запити я використовую у власному корпусі, який складається з 20 статей, дібраних для моєї магістерської роботи. Саме ці тексти стали основою для аналізу сучасного вживання термінів "експертиза", "гібридна війна", "пропаганда", "дезінформація" та "маніпуляція". Такий підхід дозволяє отримати максимально релевантні та контекстуальні приклади з актуальних джерел, що підсилює наукову обґрунтованість і практичну цінність словникової статті.

Опис словника

Мета створення словника:

Даний словник створений у рамках магістерського дослідження на тему «Лінгвістична експертиза соціальних мереж: ідентифікація анонімних маніпулятивних впливів у час гібридних викликів національній безпеці України». Його основна мета — **надати точне та структуроване визначення ключових термінів**, пов'язаних із дослідженням маніпулятивних впливів у соціальних мережах.

Особливості словника:

- **Тематична спрямованість:** Словник орієнтований на терміни, які є актуальними у сфері лінгвістичної експертизи, соціальної комунікації, інформаційної безпеки та медіаграмотності.
- **Комплексний підхід:** Кожен термін супроводжується докладним описом, прикладами використання, а також зазначенням контексту його застосування у сучасному інформаційному просторі.
- **Практичне застосування:** Словник призначений для використання студентами, науковцями, фахівцями з інформаційної безпеки, а також усіма, хто цікавиться питаннями протидії дезінформації та пропаганді.

Структура словникової статті:

- Термін: Назва поняття.
- Визначення: Наукове тлумачення терміна з урахуванням його застосування у контексті досліджень.
- Етимологія: Походження та історія слова.
- Контекст використання: Приклади, що демонструють вживання терміна в текстах соціальних мереж, медіа чи офіційних документах.
- Примітки: Додаткова інформація, що уточнює нюанси значення або використання терміна.

Значення словника у дослідженні:

Цей словник сприяє глибшому розумінню ключових понять, які є *фундаментальними для аналізу маніпулятивних впливів* у соціальних мережах. Він стане корисним інструментом для аналізу, навчання та підготовки фахівців у галузі лінгвістичної експертизи.

Терміни, включені до словника:

- **Експертиза**
- **Гібридна війна**
- **Пропаганда**
- **Дезінформація**
- **Маніпуляція**

Цей словник — інноваційний інструмент, який допомагає зрозуміти механізми інформаційного впливу та формує основи для подальших досліджень у сфері прикладної лінгвістики.

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА

1. Визначення

Лінгвістична експертиза — це спеціалізоване дослідження продуктів мовленнєвої діяльності (*усних чи письмових текстів*), спрямоване на встановлення значущих фактів і отримання висновків, які мають доказове або консультативне значення у правовому, адміністративному, науковому чи іншому суспільно важливому контексті.

2. Предмет і об'єкт

□ Об'єктом лінгвістичної експертизи є продукт мовленнєвої діяльності людини, який знаходить свій вияв у *усному чи писемному мовленні* і може зберігатися на матеріальних носіях у графічній або цифровій формі.

□ Предметом є аналіз мовних засобів, структури, змісту, прагматичних і комунікативних характеристик тексту з метою встановлення фактів, важливих для розв'язання експертного питання.

3. Основні завдання

□ Встановлення прагматичного змісту вербальної дії, дослідження комунікативного контексту.

□ Виявлення наявності чи відсутності ознак вербального злочину, маніпуляції, пропаганди, наклепу, образи тощо.

□ Ідентифікація автора тексту, встановлення автентичності, визначення жанру, стилю, відповідності мовним нормам.

4. Види лінгвістичної експертизи

□ *Семантико-текстуальна*: аналізує смислове різноманіття мовленнєвих актів у контексті правових питань («семантико-текстуальна експертиза вивчає смислове різноманіття мовленнєвих актів у контексті питань, які постають і в

кримінальних провадженнях, і в цивільному процесі»).

□ *Семантико-стилістична*: визначає смислові й стилістичні особливості, важливі для правової кваліфікації («семантико-стилістична експертиза здебільшого пов'язана з категоріями кримінальних проваджень, зокрема експертиза публічних закликів до повалення конституційного ладу»).

□ *Авторознавча*: встановлює авторство тексту.

□ *Граматична, семантична, дискурсивна, експертиза перекладу*: застосовуються, зокрема, при аналізі законопроектів та офіційних документів.

5. Процедура проведення

Лінгвістична експертиза здійснюється експертною установою або *фахівцем-лінгвістом*, зазвичай на підставі ухвали суду, постанови слідчого чи за зверненням сторін процесу.

Висновок експерта набуває статусу доказу лише за рішенням суду.

6. Синонімія та термінологія

У науковій літературі поняття «лінгвістична експертиза» співвідноситься з термінами:

□ «судова лінгвістика»,

□ «юридична лінгвістика»,

□ «лінгвоюридична експертиза»,

□ «судово-лінгвістична експертиза» (*«Поняття лінгвістична експертиза визначається низкою синонімів: юридична лінгвістика (Ю. Прадід), судова лінгвістика (О. Горошко), судове мовленнєзнавство (С. Вул), лінгвоюридична експертиза, судово-лінгвістична експертиза (М. Богословська)»*).

7. Значення та застосування

Лінгвістична експертиза є важливим інструментом у **кримінальному, цивільному, адміністративному судочинстві**, при розслідуванні злочинів

проти інформаційної безпеки, у нормотворчості, при аналізі законопроектів, у вирішенні спорів щодо авторства або змісту текстів.

Ілюстрація «Лінгвістична експертиза – дослідження продуктів мовленнєвої діяльності, спрямоване на встановлення значущих фактів і отримання доказів».

[Бугайко Ю. В. Види лінгвістичної експертизи законопроектів: перспектива впровадження в Україні / Ю. О. Бугайко // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. - 2019. - Вип. 38. - С. 145-166](#)

[Стаття у локальному сховищі](#)

Ілюстрація «Об’єкт дослідження фахівця-лінгвіста обмежений продуктом мовленнєвої діяльності людини, який знаходить свій вияв у усному чи писемному мовленні і може зберігатися на матеріальних носіях в графічній або у цифровій формі»

Ілюстрація «Судова лінгвістична експертиза може надати важливі докази, які допомагають виявити двозначність, маскування, мову маніпуляції та ін.»

[Колонюк В. В., Ходанович В.О. Сучасні можливості окремих видів судових експертиз у протидії злочинам проти інформаційної безпеки України / В. О. Ходанович, В. В. Колонюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2024. - Вип. 85\(4\). - С. 154-161](#)

<https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc70/20.pdf>

[Стаття у локальному сховищі](#)

Ілюстрація «Лінгвістична експертиза соціальних мереж вбачається ефективним інструментом ідентифікації гібридних загроз і впливів в інтернетному середовищі»

Ілюстрація «На наш погляд, лінгвістична експертиза має стати окремим видом експертизи, пов’язаної із аналізом мови як мисленнєвої діяльності, а отже з аналізом змісту»

[Компанцева Л. Ф. Лінгвістична експертиза соціальних мереж в умовах гібридних викликів національній безпеці України. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика, \(40\), 2020, С. 119-139.](#)

[Стаття у локальному сховищі](#)

Авторський семантичний коментар Лінгвістична експертиза — це спеціальна перевірка тексту або висловлювання, яку проводить фахівець з мови (*лінгвіст*). Її мета — з'ясувати, що саме означає певний текст, чи містить він образи, наклеп, заклики до насильства, маніпуляції, чи відповідає законам і мовним нормам.

Де це використовується?

У суді: коли треба визначити, чи є в тексті *образа, погроза, заклик до злочину*.

У політиці: щоб перевірити, чи закон написаний *зрозуміло і без двозначностей*.

У медіа: щоб з'ясувати, чи є в публікації *пропаганда або фейкова інформація*.

Як це відбувається?

Лінгвіст читає текст, аналізує слова, речення, стиль, контекст, іноді навіть шукає автора анонімного повідомлення. Він пояснює свої висновки у спеціальному документі — експертному висновку.

Простий приклад:

Якщо хтось написав у соцмережі щось неоднозначне, і виникла суперечка — це жарт чи погроза? — лінгвістична експертиза допоможе розібратися, що мав на увазі автор і як це можуть сприймати інші.

Отже, **лінгвістична експертиза** — це мовна “детективна робота”, яка допомагає знайти правду в текстах і висловлюваннях.

ГІБРИДНА ВІЙНА

Визначення:

Гібридна війна (*hybrid warfare*) — це форма воєнного протистояння, що поєднує *традиційні (регулярні) та нетрадиційні (ірегулярні) методи ведення війни*, включаючи використання регулярних військ, незаконних збройних формувань, найманців, інформаційно-психологічних операцій,

економічного тиску, пропаганди, диверсій, терору та інших засобів впливу.
Такий тип війни спрямований не лише на *фізичне знищення противника*, а й на його виснаження, деморалізацію, дестабілізацію політичної, економічної та соціальної ситуації.

Походження терміна:

Термін «*гібридна війна*» став популярним завдяки американському військовому теоретику **Френку Хоффману** (*Frank Hoffman*), який визначив її як війну, що «*поєднує в собі низку різних режимів ведення війни, включаючи звичайні можливості, іррегулярну тактику і формування, терористичні акти, кримінальний безлад*».

Ознаки гібридної війни:

Залучення до конфлікту регулярних військ, незаконних збройних формувань, найманців, представників кримінальних структур, диверсійно-розвідувальних сил.

Використання цивільного населення як «живого щита».

Потужний інформаційно-психологічний вплив, пропаганда, дезінформація.

Координація дій різних сил за єдиним планом, часто із запереченням офіційної участі держави-агресора.

Протидія міжнародній спільноті, створення негативного іміджу держави-опонента.

Ведення бойових дій без офіційного оголошення війни, маскуванню ролі агресора.

Особливості сучасної гібридної війни:

Гібридна війна поєднує старі прийоми з новими технологіями: «*Особливістю сучасної гібридної війни є всезростаюча роль інформаційно-психологічного чинника, за допомогою якого країна-агресор, використовуючи людські ресурси країни-опонента, досягає своїх цілей*» (Авер'янова, 2017).

Приклад:

Російсько-український конфлікт із 2014 року — класичний приклад гібридної війни, коли Росія поєднує військову агресію з інформаційними, економічними, дипломатичними, пропагандистськими та іншими діями, при цьому *часто заперечуючи свою участь у конфлікті*.

Ілюстрація «Термін “гібридна війна” (hybrid warfare) став популярним завдяки американському військовому теоретику Френку Хоффману (Frank Hoffman), який охарактеризував її як війну, що поєднує в собі низку різних режимів ведення війни, включаючи звичайні можливості, іррегулярну тактику і формування, терористичні акти, кримінальний безлад»

Ілюстрація «Боротьба за політико-економічне домінування над країною-опонентом відбувається як силовими, так і не силовими методами. Серед населення, управлінських, державних та військових структур впроваджуються безладдя і плутанина, в таких умовах конфлікту досить важко відрізнити мирних громадян від терористів, союзників від ворогів»

Ілюстрація «Воєнні дії направлені не на фізичне знищення армії противника, а на її виснаження та деморалізацію»

Ілюстрація «Російська Федерація веде саме гібридну війну проти України, застосовуючи мілітарні, економічні, дипломатичні та інформаційні засоби, при цьому використовуючи і шантаж про застосування ядерної зброї»

Ілюстрація «Основною формою гібридної війни проти України є комбінація різноманітних і динамічних дій регулярних сил Російської Федерації, що взаємодіють зі злочинними озброєними угрупованнями та кримінальними елементами, діяльність яких координується і здійснюється за єдиним замислом і планом із активним застосуванням засобів пропаганди, саботажу, навмисного завдання шкоди, диверсій і терору» (Рішення РНБО України від 04.03.2016, цит. за Авер'яною, 2017).

[Авер'янова Н. М. Гібридна війна: російсько-українське протистояння / Н. М.](#)

[Авер'янова // Молодий вчений. - 2017. - № 3. - С. 30-34.](#)

Стаття у локальному сховищі

Авторський семантичний коментар Гібридна війна — це *війна нового типу*, коли ворог використовує не лише зброю, але й інші хитрі методи: брехню, пропаганду, економічний тиск, підкуп, залякування та багато іншого. У такій війні *важко зрозуміти, де справжній ворог, а де — обман чи провокація*.

Де це відбувається?

Гібридна війна ведеться скрізь: на полі бою, в інтернеті, на телебаченні, навіть у звичайних магазинах, коли ворог *намагається послабити нашу економіку*.

Мета гібридної війни:

Головна мета такої війни — посіяти паніку, розколоти суспільство, змусити людей *сумніватися у власній країні, владі, у своїх силах*. Це *не лише захоплення територій, а й спроба підірвати нашу стійкість із середини*.

Особливості:

Гібридна війна включає військову агресію та інформаційні атаки. Застосовуються такі засоби, як *dezінформація, фейкові новини, провокації*. Ворог використовує економічний тиск, підкуп, політичний шантаж. Мета ворога — *послабити опір і створити хаос*.

Як це виглядає в Україні?

Україна захищається від гібридної агресії вже багато років. Наприклад: У медіа поширюється *пропаганда та фейкові новини*, щоб дестабілізувати ситуацію.

В інтернеті ворог запускає інформаційні кампанії, щоб сіяти розбрат серед людей.

На полі бою застосовуються *нелегальні формування та тактика залякування*. Економічний тиск через *санкції, блокади чи торгові війни*.

Як протидіяти?

Гібридна війна потребує *сильної армії, але також і єдності народу, вміння відрізнити правду від обману*. Важливо: *Перевіряти інформацію, щоб не піддаватися на провокації. Бути обережними в соцмережах, де часто поширюють фейки. Підтримувати економіку своєї країни, купуючи українські товари. Зберігати спокій і єдність у складних ситуаціях.*

Чому це важливо?

Гібридна війна — це *не тільки бій на фронті, але й боротьба за розуми, серця та єдність людей*. Сильна країна починається зі *свідомих громадян, які вміють розпізнавати маніпуляції і підтримують свою державу*.

ПРОПАГАНДА

Визначення:

Пропаганда — це *цілеспрямована, систематична діяльність із поширення певних ідей, поглядів, переконань, цінностей чи моделей поведінки з метою впливу на свідомість, емоції та поведінку масової аудиторії*. Пропаганда може здійснюватися через *різні засоби масової інформації, публічні виступи, інтернет, мистецтво тощо*.

Основні риси:

Пропаганда завжди має публічний і масовий характер, спрямована на широке коло людей.

Вона може бути *явною або прихованою, конструктивною* (наприклад, пропаганда здорового способу життя) *чи деструктивною* (наприклад, пропаганда війни, насильства, екстремізму).

Основна мета — *формування певного ставлення, переконань і моделей поведінки у суспільстві*.

Види пропаганди:

□ **Конструктивна:** пропаганда здорового способу життя, культурних цінностей, патріотизму.

□ **Деструктивна:** пропаганда війни, насильства, екстремізму, тероризму, расової, національної чи релігійної нетерпимості, самогубства тощо.

Пропаганда є потужним інструментом впливу на *масову свідомість*, здатним як на **конструктивні**, так і на **деструктивні зміни** у суспільстві. Її аналіз та ідентифікація, особливо у випадках деструктивної пропаганди, є *важливим завданням для судово-лінгвістичної експертизи, інформаційної безпеки та державної політики*.

Ілюстрація «Складно переоцінити роль пропаганди у сучасному суспільстві – відусюди в інформаційному просторі лунають такі усталені кліше, як пропаганда здорового образу життя, пропаганда позитивного іміджу країни, позитивного іміджу правоохоронних органів, пропаганда культурних цінностей, пропаганда патріотизму і, навпаки, пропаганда культу насильства та жорстокості, пропаганда війни, пропаганда наркотиків, пропаганда екстремізму, пропаганда тероризму, пропаганда расової, національної, релігійної нетерпимості, пропаганда самогубства тощо. Пропаганда може бути явною і скритою, конструктивною і деструктивною, вона може досягати поставлених цілей, а може викликати відчуження, сприйматися як безпідставна брехня або ігноруватися, але вона завжди передбачає публічність, масовість і є засобом впливу на свідомість людей, формує в них певне ставлення до подій, процесів, певну поведінку у суспільстві і т.ін.»

Ілюстрація «Було запропоновано домовитися про нове змістовне наповнення терміну “пропаганда”, яке б включало і поняття агітації, що, окрім компоненти роз’яснення, передбачає активну складову – заклики до боротьби за якусь ідею, політику тощо або проти неї, переконання в чомусь, спонукання до дій шляхом розповсюдження певних ідей, слоганів»

Ілюстрація «Вирішення питання щодо наявності в тексті мовного повідомлення деструктивної пропаганди, яка суперечить чинному

законодавству, призводить до загострення відносин, ескалації напруженості у суспільстві, до нанесення шкоди психічному і фізичному здоров'ю людей, до руйнування моральних устоїв суспільства тощо»

Ілюстрація «Основним засобом маніпулювання свідомістю українців у цьому сенсі дедалі все більше стає пропаганда»

Ілюстрації Приклади деструктивної пропаганди:

«Пропаганда війни (окрім національно-визвольної) — публічні заклики, інші види схиляння до агресивної війни або до розв'язання іншого воєнного конфлікту; публічні беззаперечні схвалення, вихвалювання агресивної війни...»

«Пропаганда расової, національної, релігійної нетерпимості — публічні заклики, інші види схиляння до розв'язання суперечностей етнічного, релігійного характеру насильницьким шляхом, до знищення, вигнання, депортації і тому подібного представників певної раси, національності, іншої етнічної групи, релігійної течії тощо...»

«Пропаганда вживання шкідливих для здоров'я людини засобів, речовин — заклики та інші види схиляння до вживання зазначених засобів, речовин...»

«Пропаганда самогубства — заклики та інші види схиляння людини до умисного позбавлення себе життя...»

[Будко Т. В. Ознаки пропаганди деструктивного характеру в тексті мовного повідомлення / Т. В. Будко // Криміналістика і судова експертиза. - 2019. - Вип. 64. - С. 382-392](#)

[Стаття у локальному сховищі](#)

Авторський семантичний коментар Пропаганда — це коли хтось *спеціально і постійно* поширює певні ідеї, думки або інформацію, щоб вплинути на те, як люди думають, відчують чи поведуться. Це може бути як **щось хороше** (наприклад, пропаганда здорового способу життя), так і **шкідливе** (наприклад, пропаганда війни чи ненависті).

Як використовується:

Пропаганду часто використовують уряди, політики, медіа або організації для того, щоб *переконати людей у своїй правоті*, змусити їх підтримати якусь ідею

або, навпаки, налаштувати проти когось чи чогось. Для цього застосовують телебачення, радіо, інтернет, плакати, публічні виступи тощо.

Простий приклад:

Якщо по *телевізору постійно показують*, що якась країна — ворог, і треба з нею боротися, це може бути **пропаганда**.

А якщо у *школі розповідають*, як важливо займатися спортом і не палити — це теж пропаганда, але вже **позитивна**.

Головне:

Пропаганда *завжди намагається вплинути* на багатьох людей, змінити їхню думку чи поведінку у потрібному напрямку.

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ — *спеціально розповсюджена неправдива інформація* (через різні канали комунікації: ЗМІ, соціальні медіа, соціальні мережі тощо), що сприяє **викривленню реальності** та **корегує картину світу аудиторії** відповідно до потреб **комуніката та/або замовника** (*держава, бізнес, медіа тощо*).

Визначення та особливості:

Дезінформація є *найширшим поняттям*, яке охоплює введення в оману держави, населення, армії та союзників супротивника.

Вона *свідомо конструюється так, аби ввести в оману*, на відміну від **фейків**, які можуть створюватися випадково.

Дезінформація є **потужною маніпуляцією** та вагомим інструментом **гібридної війни**, спрямованою на:

- *психологічну дестабілізацію;*
- *коригування картини світу;*
- *виправдання агресії;*
- *зміщення неvigідних меседжів із порядку денного.*

Відмежування від суміжних понять:

▫ **Фейк** — один із прийомів дезінформації, що полягає у розповсюдженні в соціальних мережах та медіа емоційно насиченої неправдивої інформації, що неадекватно описує світ, серед заздалегідь визначеної аудиторії.

▫ **Фейкові новини** — прийом дезінформації, який полягає у розповсюдженні неправдивої інформації під виглядом новин або ретрансляції фейків у медіа.

▫ **Несвідома дезінформація** — ненавмисно розповсюджена неправдива інформація, яка впливає на сприйняття світу аудиторією.

Функції та цілі дезінформації:

▫ Підрив підтримки армії;

▫ Розхитування довіри до влади та інституцій;

▫ Залякування населення;

▫ Виправдання воєнних злочинів;

▫ Формування хибних уявлень про минуле;

▫ Дискредитація міжнародної підтримки.

Класифікація за тематичним спрямуванням:

▫ Воєнна дезінформація;

▫ Соціальна дезінформація;

▫ Культурна дезінформація;

▫ Коаліційна дезінформація.

Ілюстрація «Під дезінформацією ми розуміємо спеціально розповсюджену неправдиву інформацію (через різні канали комунікації: ЗМІ, соціальні медіа, соціальні мережі тощо), що сприяє викривленню реальності та корегує картину світу аудиторії, на яку вона розповсюджується, відповідно до потреб комуніката та/або замовника (держава, бізнес, медіа тощо)».

Ілюстрація «В українському мегадискурсі нами зафіксовано такі види тематичної скерованості російської дезінформації, як воєнна, соціальна, культурна та коаліційна, розповсюджується масово, емоційно насичена, має на

меті психологічно дестабілізувати населення, тобто максимально деструктивно вплинути»

Ілюстрація «Дезінформацію ми розглядаємо як складник інформаційно-психологічних спеціальних операцій (ІПСО), ще ширше – складник гібридної війни».

Ілюстрація «Дезінформація як потужна маніпуляція – найширше поняття, яке стосується введення в оману держави, населення, армії та союзників супротивника».

[Кутуза Н. В. Дезінформація як складник ІПСО в мегадискурсі: маніпулятивний аспект \(на прикладі російсько-української війни періоду повномасштабного вторгнення\) / Н. В. Кутуза, Д. М. Тельпіс // Записки з українського мовознавства. - 2023. - Вип. 30. - С. 282-292.](#)

[Стаття у локальному сховищі](#)

Авторський семантичний коментар Дезінформація — це неправдива інформація, яку хтось спеціально вигадує і поширює, щоб обдурити людей або змусити їх повірити у щось неправдиве.

Наприклад, це можуть бути:

- вигадані новини;
- перекручені факти;
- чутки, які розповсюджують через телебачення, інтернет, соціальні мережі чи чутки серед людей.

Як працює дезінформація:

- Хтось створює неправдиву історію або новину.
- Цю інформацію поширюють так, щоб вона виглядала правдоподібною.
- Люди, які бачать або чують цю інформацію, починають у неї вірити і можуть передавати її далі.

Навіщо це роблять:

- Щоб вплинути на думку людей.
- Щоб посіяти паніку, страх або недовіру.

- Щоб виправдати чийсь дії або приховати правду.
- Щоб послабити ворога під час війни чи конфлікту.

Приклади дезінформації:

- Вигадані новини про події, які ніколи не відбувалися.
- Фотографії або відео, які змонтовані чи вирвані з контексту.
- Чутки про те, що держава припиняє виплати пенсій або соціальної допомоги, хоча це неправда.

Як розпізнати дезінформацію:

- Занадто емоційні або шокуючі новини.
- Інформація без посилань на офіційні джерела.
- Повідомлення, які закликають негайно щось робити або поширювати далі.

Дезінформація — це свідомий обман, який може впливати на наші думки, рішення та навіть безпеку, тому важливо перевіряти інформацію і не довіряти всьому, що бачимо чи чуємо.

МАНІПУЛЯЦІЯ

МАНІПУЛЯЦІЯ — це цілеспрямований вплив одного суб'єкта на іншого (або інших) з метою змінити їхню свідомість, поведінку чи сприйняття реальності у вигідному для маніпулятора напрямку, часто приховано або завуальовано, використовуючи інформаційні, мовні, психологічні чи соціальні засоби.

Визначення та особливості:

Маніпуляція є ключовим інструментом інформаційних війн, спрямованим на масове управління думками, емоціями та діями людей.

Вона може здійснюватися через різні канали: ЗМІ, соціальні мережі, політичний дискурс, експертні коментарі тощо.

Маніпуляція відрізняється від відкритих переконань тим, що її справжня мета часто прихована від аудиторії.

Функції та наслідки маніпуляції:

Формування і нав'язування певних установок, ідеологічно упереджених поглядів, стереотипів.

Деструктивний вплив на психіку та свідомість людини, що може призводити до моральних, психофізіологічних та соціальних наслідків.

Створення патогенних, маніпулятивних контекстів, які спричиняють шкідливі наслідки для індивіда та суспільства.

Види маніпуляції:

▫ **Мовна маніпуляція** — використання мови для прихованого впливу на думки та поведінку.

▫ **Інформаційна маніпуляція** — поширення спотвореної, неповної або упередженої інформації для досягнення певних цілей.

▫ **Психологічна маніпуляція** — вплив на емоції, страхи, переконання людей.

Ілюстрація «Слово стає зряддям політичної влади та маніпуляцій, засобом нав'язування певних установок та ідеологічно упереджених поглядів»

Ілюстрація «Головне завдання інформаційних війн полягає у маніпулюванні масами»

Ілюстрація «Маніпулювання свідомістю людини є одним із предметів, що досліджується когнітивною лінгвістикою. Загалом маніпулювання людською свідомістю характеризується цілеспрямованим впливом одного суб'єкта на іншого (інших) одновекторністю на меті змінити когнітивну та поведінкову діяльність іншої особи»

Ілюстрація «Проте надмір у мегадискурсі різноманітних видів маніпуляцій спричиняє деструктивний вплив на реципієнтів: “Активізація патогенних, маніпулятивних контекстів призводить до шкідливих наслідків для людини не лише в моральному плані, а й у психофізіологічному”»

[Ажнюк Л. Вербальний злочин як об'єкт лінгвістичної експертизи. Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика. Монографія. К., 2024.с. 309-362.](#)

Стаття у локальному сховищі

Авторський семантичний коментар Маніпуляція — це прихований спосіб впливу на думки, почуття або поведінку людини, коли хтось намагається отримати свою вигоду, не показуючи *справжніх намірів*. Це як коли тебе підштовхують зробити щось, але так, щоб ти навіть не помітив, що тобою керують. *Маніпулятор* використовує слабкі місця людини, її емоції чи страхи, щоб змусити її діяти так, як вигідно йому.

Різниця між маніпуляцією і переконанням:

На відміну від відкритого переконання, де *пояснюють і аргументують свою позицію*, маніпуляція працює тихо і непомітно.

Наприклад:

Якщо начальник просто пояснює, чому варто взяти додаткове завдання, це *переконання*.

А якщо він натякає, що «вся команда постраждає через тебе, якщо ти відмовишся», — це *маніпуляція*, бо тут грають на почутті провини.

Види маніпуляції:

Обхід розуму: коли людина не усвідомлює, що на неї впливають.

Обман: надання неправдивої інформації чи приховування істини.

Тиск: змушування приймати рішення проти власних інтересів.

Наслідки маніпуляції:

Руйнує довіру між людьми.

Змушує діяти неусвідомлено і часто проти власних інтересів.

Отже, маніпуляція — це прихований контроль над іншими, який використовує *психологічні прийоми*, щоб отримати бажане, часто за рахунок жертви.

Список використаних джерел

1. Авер'янова Н. М. Гібридна війна: російсько-українське протистояння / Н. М. Авер'янова // Молодий вчений. - 2017. - № 3. - С. 30-34
2. Ажнюк Л. Вербальний злочин як об'єкт лінгвістичної експертизи. Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика. Монографія. К., 2024.с. 309-362.
3. Алещенко В. Феноменологія "гібридної війни" та її особливості у виконанні російської федерації: інформаційно-психологічний аспект / В. Алещенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. - 2016. - Вип. 1. - С. 6-11.
4. Арабаджиєв Д. Ю. Маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні / Д. Ю. Арабаджиєв, Т. І. Сергієнко // Гілея: науковий вісник. - 2019. - Вип. 146(3). - С. 12-15.
5. Ахтирська Н. М. Використання можливостей лінгвістичної експертизи для встановлення ознак провокації / Н. М. Ахтирська // Криміналістика і судова експертиза. - 2021. - Вип. 66. - С. 516-528.
6. Барановська А., Вербицька Л. Мова – маркер ідентифікації (ідентифікаційна функція мови) «Мова — кордон національної безпеки»: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 21 лютого 2024 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2024. С. 3 – 6.
7. Бондарчук, В. В. ., Босак, І. А. (2023). Особливості проведення семантико-текстуальної експертизи в розслідуванні прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Криміналістичний вісник, 40(2), С. 43–52.
8. Бугайко Ю. В. Види лінгвістичної експертизи законопроектів: перспектива впровадження в Україні / Ю. О. Бугайко // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. - 2019. - Вип. 38. - С. 145-166
9. Будко Т. В. Ознаки пропаганди деструктивного характеру в тексті мовного повідомлення / Т. В. Будко // Криміналістика і судова експертиза. - 2019. - Вип. 64. - С. 382-392

10. Валушко І. О. Інформаційна безпека України: трансформація після російського вторгнення. Історико-політичні студії. 2017. № 2 (8). С. 30–43.
11. Запорожець, С. А. (2019). Інформаційна безпека України в умовах гібридної війни. проблеми створення, випробування, застосування та експлуатації складних інформаційних систем, (17), 52–63
12. Колонюк В. В., Ходанович В.О. Сучасні можливості окремих видів судових експертиз у протидії злочинам проти інформаційної безпеки України / В. О. Ходанович, В. В. Колонюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2024. - Вип. 85(4). - С. 154-161
13. Компанцева Л.Ф. Лінгвістична експертиза соціальних мереж в умовах гібридних викликів національній безпеці України. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика, (40), 2020. С. 119-139.
14. Кутуза Н. В. Дезінформація як складник ПСО в мегадискурсі: маніпулятивний аспект (на прикладі російсько-української війни періоду повномасштабного вторгнення) / Н. В. Кутуза, Д. М. Тельпіс // Записки з українського мовознавства. - 2023. - Вип. 30. - С. 282-292.
15. Лавров, В., Дудатьєв, А. (2025). Огляд існуючих методів оцінювання ризиків дезінформації в умовах гібридної війни. Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка», 3(27), 248–256.
16. Лагодіна В.О. Національна безпека як зміст і мета державної політики України. 2007. С. 69-74.
17. Радченко, О., & Чмир, Я. (2022). Гібридна війна як ключова загроза національному суверенітету України. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування, (3), 100-108.
18. Ходанович В.О., Колонюк В.В. Сучасні можливості окремих видів судових експертиз у протидії злочинам проти інформаційної безпеки України / В. О. Ходанович, В. В. Колонюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2024. - Вип. 85(4). - С. 154-161.
19. Черненко Г. А. Сфери застосування лінгвістичної експертизи / Г. Черненко // *Studia linguistica*. - 2012. - Вип. 6(1). - С. 220-223.

20. Шевченко Л.І., Сизонов Д.Ю. Текст як вербалізована свідомість в експертному аналізі. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика, 2020, (41), 8-23.